

інтерпретації музичного тексту, а й зі створенням спеціальних педагогічних технологій підготовки музикантів – майбутніх фахівців, здатних самостійно й професійно вирішувати цю проблему.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. – М.: Прогресс, 1988. – С.286-291.
2. Гессен С.И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию: Учебное пособие для вузов. – М.: Школа-Пресс, 1995.
3. Корыхалова Н.П. Проблема объективного и субъективного в музыкально-исполнительском искусстве и ее разработка в зарубежной литературе // Музыкальное исполнительство. – №7. – М.: Музыка, 1972. – С.47-92.
4. Корыхалова Н.П. Интерпретация музыки. – Л.: Музыка, 1979.
5. Медушевский В.В. Интерпретация музыкального произведения в контексте культуры. – М.: Изд-во МГК, 1994. – С. 3-16.
6. Павленяк А.И. Проблема смысла. – М.: Мысль, 1983.
7. Раппопорт С.Х. Семиотика и язык искусства // Музыкальное исполнительство и наука. – М.: Музыка, 1973. – С.17-58.
8. Чередищенко Т.С. Композиция и интерпретация ... // Музыкальное исполнительство и современность. – М.: Музыка, 1988. – С.43-68.

Юрій Смаковський

ДУХОВНА МУЗИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

Удосконалення змісту підготовки майбутніх учителів і формування в них педагогічної культури відповідає соціальному замовленню суспільства. Культура, яка акумулює в собі багатство естетичного та життєвого досвіду особистості, є складовою частиною загального розвитку студента, а також компонентом професійної підготовки до майбутньої педагогічної діяльності.

Культура – поняття надзвичайно складне, що не підлягає однозначним визначенням. Підкреслимо лише головне: культура – це те, створене людством, багатство (матеріальне й духовне), що служить дальшому розвитку (культивуванню), збагаченню творчих можливостей, здібностей особистості й соціальному прогресу.

Особистісна культура визначається історичними, етнічними, географічними, політико-ідеологічними, культурно-духовними, соціально-психологічними та іншими об'єктивними факторами, а також значно залежить від суб'єктивних характерологічних, психофізичних, спадково-генетичних особливостей індивіда, його свідомості, універсальності власного "я". Адже самодетермінація розвитку індивіда та його культури завжди несе ознаки суб'єктивних й об'єктивних характеристик.

Серед суб'єктивних факторів становлення і розвитку культури особистості варто особливо відзначити когнітивну діяльність, пов'язану із самотворенням, саморозвитком, самовихованням, самовдосконаленням. Як специфічна система творчої соціокультурної діяльності індивіда, вона залежить від суспільних умов життєдіяльності індивіда. Проте не правомірно зводити всю складність і багатство індивідуальності лише до зовнішньої детермінації – в такому випадку особистісна культура була б позбавлена будь-якої індивідуальної специфікації. Думку В.І.Вернадського про відповідність різних типів, форм, напрямів філософії, стилів філософського мислення певним психологічним типам людей, їх психологічному складу правомірно екстраполювати і на форми творчої активності особистості.

Необхідно підкреслити й роль психологічних передумов, схильності конкретного індивіда до певного складу мислення, творчої або репродуктивної діяльності, самотворчості тощо. Б.В.Раушенбах писав, наприклад, про психологічну обумовленість логічного, наукового та релігійного способу мислення, а також необхідності їх синтезу. Об'єктивна логіка соціального розвитку спонтанно породжує кожного разу якісно нові специфічні типи культури особистості як у макромасштабах певного типу соціуму, так і на рівні онтогенезу, в якому суттєву роль відіграють умови макросередовища. Цей тип в умовах одного суспільства, історичної епохи, формації, культури

не є гомогенним, однорідним, якісно одноманітним, а диференціюється, дробиться в соціальній площині, різноманітним чином репрезентується у своїх характеристиках, "модусах" різними соціальними групами і окремими індивідуумами.

Культура особистості охоплює процеси формування і виявлення як свідомості, так і самосвідомості, а також культуру мислення і культуру діяльності. Становлення особистості в умовах діяльності визначається принципом детермінізму, співвідношення зовнішніх явищ і внутрішніх умов. Так, С.Рубінштейн вважає, що в діяльності і через діяльність людина реалізує свою мету, об'єктивуючи свої помисли та ідеї в перетвореній нею дійсності. Суб'єкт у своїх діях, в актах своєї творчої діяльності не тільки виявляється, а й створюється і визначається. З того, що він робить, можна визначити чим він є: за напрямом діяльності можна визначити і формування його [3].

Для педагогічної науки дане положення є базовим. Адже саме через вибір і організацію діяльності можна впливати на процес формування і розвитку особистості. Проте, як зазначає С.Рубінштейн, взаємодія особистості з навколишнім середовищем залежить не тільки від умов середовища, а й від природи того явища, на яке цей вплив зроблено. Ефект дії одного явища на інше опосередковується природою останнього [3]. Із цього випливає, що ефективний розвиток особистості можливий тільки при залученні людини до тих видів діяльності, в яких максимально реалізуються її потенційні можливості, здібності і в яких створюються найбільш сприятливі умови для її глибокого емоційного переживання і самовираження, тобто для формування її духовності.

Мова йде, в першу чергу, про художню діяльність, і музичну зокрема. Адже саме музика є своєрідним "духобаченням, дотиком до вічного і безконечного" [2]. Серед розмаїття музичних жанрів одним із визначальних чинників формування духовності особистості постає хорова музика.

У педагогіці хоровий спів розглядається, як один із найефективніших виховних засобів. Автори наукових і методичних праць стверджують, що колективне переживання твору в процесі його виконання має велике значення для розвитку людини. Можливість колективного прояву себе в музичному мистецтві породжує особливу емоційну чутливість у кожного хориста, викликає бажання злити свої почуття з почуттями інших, підкорити свої дії художньому колективу. Ось чому саме виконавча діяльність у хорі виступає специфічною формою безпосереднього спілкування, що розширює можливості хорового співу до розвитку різноманітних здібностей індивіда. Вчені (А.Сохор, Р.Тельчарова), наголошуючи на виховній функції музично-хорової діяльності, зазначають, що в ній фіксується естетичне ставлення студентів до хорового мистецтва і до музики загалом. Специфічною ланкою хорової музики є духовна. Спілкування з творами духовної музики допомагає розвитку й удосконаленню почуттів, активно сприяє росту естетичної свідомості.

Відомо, що важливою рисою хорового мистецтва є величезна емоційна сила психологічного і фізіологічного впливу на людину. До того ж духовна вокальна або вокально-інструментальна музика пов'язана з текстами релігійного змісту і призначена для виконання під час богослужіння або в побуті, здатна перетворити стан душі, навіть докорінно змінити його; викликати катарсис, що врівноважує пропорції між думками, почуттями та уявою й, таким чином, сприяє поновленню та накопиченню енергопотенціалу тіла й душі.

Разом із тим, духовно-хорова музика є взірцем норм і правил поведінки людини, вихователем її духовної свідомості і стриманості, еталоном моральної чистоти стносу, виступає носієм матеріально-духовної культури всієї нації. Все це дає підстави вважати що можливості, приховані в природі духовно-хорової музики, є неоціненні.

Національним здобутком українського мистецтва є твори таких композиторів XVIII століття, як М.Березовський, Д.Бортнянський, А.Ведель та ін. Їх твори об'єднує висока культура хорового співу, всебітно визнана геніальна майстерність. В Україні залучення до високої музики завжди йшло через пісню, хоровий спів, живий голос. І цей вид культури впродовж віків формував головні риси музичного мислення.

Сьогодні духовна музика набуває все більшого значення, проникає у різні сфери життя, захоплює різні покоління слухачів. Однак її виховний потенціал не може зреалізуватися повно, якщо слухачі не підготовані до музичного сприйняття.

Посилити вплив музики на особистість може школа, а тому вчителі музики мають бути підготованими до використання духовної музики у навчально-виховному процесі. Професійна

підготовка обов'язково повинна включати знання духовної музики, уміння її використовувати у педагогічній діяльності.

Безпосередня участь студентів у хоровому колективі, що виконує духовну музику, є діючим засобом самовиявлення майбутнього вчителя, розкриває креативність його мислення, найпотемніші й трепетні почуття. Виконання музики має бути не лише актом відтворення нотного тексту, а й творчим прочитанням й інтерпретацією авторської думки. Тільки тоді дія духовного мистецтва виявиться сповна.

За Л.Виготським, сприйняття мистецтва вимагає творчості, оскільки в процесі художнього спілкування недостатньо розібратись у структурі самого твору, – необхідно ще творчо переробити власні почуття.[1]. Тільки тоді дія мистецтва виявляється вповні. Злиття музичної інтонації та релігійного тексту в духовній музиці дає змогу проникнути в трансцендентну, сакральну сферу психіки реципієнта, стимулює вияви його інтуїції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Психология искусства. – М.: Педагогика, 1987. – 344 с.
2. Гофман Э.Т.А. Крейслериана. – М.: Художественная литература, 1978. – 120 с.
3. Рубинштейн С.Л. Психология личности. – М.: Педагогика, 1988. – 200 с.

Людмила Паньків

КРИТЕРІЙ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО КЕРІВНИЦТВА ГУРТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ШКОЛЯРІВ

У науковій літературі значне місце посідає проблема моторності до того чи іншого виду діяльності. Готовність як мобілізація усіх психофізіологічних систем людини, які забезпечують ефективне виконання певних дій, є “регулятором і передумовою ефективної та творчої діяльності” (М.Дьяченко, Л.Кандилович), “передстартовим станом” (М.Левітов), “оперативним спокоєм” (О.Ухтомський), “цілеспрямованим вираженням особистості, що включає її переконання, погляди, волю та інтелектуальні якості, знання, навички, уміння, установки, настроєність на конкретну поведінку” (М.Дьяченко, Л.Кандилович). Поняття професійної готовності використовується як категорія, що характеризує можливість пристосування людини до успішної професійної діяльності.

У сучасних дослідженнях із питань підготовки майбутнього вчителя готовність трактується як мета і результат навчання студентів у вузі (А.Капська, К.Дурай-Новакова, Л.Кондрашова, О.Мороз та ін.), як “передумова творчої педагогічної діяльності (А.Ліненко), як “активний діючий стан особистості, що виражається у здатності вирішувати педагогічні завдання залежної від конкретних умов та обставин професійної діяльності” (Т.Гриценко), як “система підготовленості особистості до виконання професійно-педагогічних функцій” (В.Сластьонін). Науковці сходяться на думці, що готовність характеризується складною динамічною структурою, компоненти якої тісно пов'язані і взаємообумовлені, відображають профпридатність суб'єкта професійної діяльності, його спрямованість, підготовленість, його психічні стани” (Н.Андрієвська, А.Войченко, Ф.Гоноболін, К.Дурай-Новакова, О.Мороз, М.Левченко, А.Ліненко, Л.Кондрашова та ін.). Можна погодитися із думкою Н.Андрієвської, що готовність до педагогічної діяльності інтегрує психічний (педагогічна професійна спрямованість), науково-теоретичний (об'єм знань), практичний (сформованість потрібних умінь), психофізіологічний (сформованість професійно значущих якостей) компоненти і залежно від виду діяльності поповнюється специфічним змістом, а ті чи інші компоненти її структури стають провідними.

Актуальним аспектом дослідження професійної підготовки майбутнього вчителя музики є формування готовності до керівництва учнівськими музично-творчими гуртами. Адже діяльність педагога-музиканта не обмежується проведенням шкільних уроків, чільне місце в ній посідає позакласна робота, межі і масштаби якої визначити досить складно. Це організація шкільних концертів, лекторіїв, свят, проведення музичних занять у різноманітних студіях, часто керівництво всією музично-просвітницькою роботою у школі. Через специфіку професії вчитель музики постійно виступає керівником гурту учнів : хору чи оркестру, різних видів ансамблю, музично-творчих